

Azərbaycan-Qazaxıstan əməkdaşlığı uğurlu inkışafın təməlidir

Şərqlə Qərbi birləşdirən tarixi İpək yolunun üzərində yerləşən Qazaxıstan bu gün özünün iqtisadi və mədəni yüksəliş dövrünü yaşayır. Qazaxıstan ərazisinin yarısından çox hissəsini səhralar və yarımsəhralar təşkil edir. O, eyni zamanda nəhəng dağ zirvələri, işıq saçan buzlaqları, nəhəng qayalı kanyonları, zümrüd gölləri, iti axan çayları, bənzərsiz flora və faunası ilə göz oxşayır.

Qazaxıstan müstəqillik dönmində yüksələn xətlə inkışaf etməkdədir. Daxili siyasətdə əldə edilən uğurlar onun davamlı və sabit xarici siyasət yeritməsi üçün münbit zəmin yaratmışdır. Son illərin iqtisadi göstəriciləri bunu deməyə əsas verir. 2023-cü ilin birinci yarısında ölkənin ümumi daxili məhsulu 5 faiz artıb. Son on ildə bu maksimum göstərici həm də aktiv xarici ticarət, investisiyaların cəlb edilməsi və istehlak kreditləşməsinin artması ilə izah olunur. 2023-2025-ci illərdə Qazaxıstan iqtisadiyyatının hər il 4-5 faiz artması nəzərdə tutulur. Artımın əsas amillərinin xammal hasilatı, tikinti və xidmət sektoru olacağı güman edilir.

Cari ilin iyul-avqust aylarında bütün əsas bölmələrdə müsbət dinamika müşahidə olunmuşdur. Ən yaxşı artım göstəriciləri aşağıdakı sahələrdə özünü göstərmişdir: tikintidə 12 faiz, ticarətdə 9,7 faiz, informasiya və rabitədə 8,5 faiz.

Qazaxıstanın iqtisadi modelinin bir xüsusiyyəti onun aktiv investisiya fəaliyyətidir. Ölkə iqtisadiyyatının əsasını sənaye istehsalı təşkil edir. Bu sahə ümumi daxili məhsulun üçdə birindən çoxunu təşkil edir. Ən inkışaf etmiş sənaye sahələrinə dağ-mədən, emal (yüngül, qida, ağac emalı və s.), metallurjiya, maşınqayırma, kimya və s. sahələr aiddir.

Cari ilin yanvar-iyun aylarında xarici ticarət dövriyyəsi 4,3 faiz artaraq 67,2 milyard dollar olmuşdur. Bu dövr ərzində 8,5 milyon kvadratmetr mənzil sahəsi istifadəyə verilmişdir. Bu da ailə quran gənclərin mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılmasına böyük töhfə verir.

Qazaxıstan kəşf edilmiş sink, volfram və barit ehtiyatlarına görə dünyada birinci, gümüş, qurğuşun və xromit üzrə ikinci, mis və flüorit üzrə üçüncü, molibden üzrə dördüncü, qızıl üzrə altıncı yerdədir. Astana cari ildə dünya bazarında 2 ton qızıl satmışdır. 2023-cü il avqustun 1-nə olan məlumata görə, ölkədə Milli Bankın ümumi qızıl ehtiyatları 313,5 tona bərabər olmuşdur.

Cəlbədicilərin ekstremal idman növləri, şərq mətbəxi və yerli ənənələr, bütün bunlar turistləri Qazaxıstanı cəlb edən mühüm amillərdir. İlin əvvəlindən bəri ölkəyə turist axını 11 faiz artıb. Turistlərin çoxu Rusiya, Hindistan və Türkiyədən gəlir.

Müstəqillik dönməsində Qazaxıstan MDB məkanında olsa da dünyanı aparıcı dövlətləri ilə əlaqələr qurmuşdur. ABŞ və Avropa ölkələri ilə qarşılıqlı maraqlara əsaslanan münasibətlər qurulmuşdur. Həmçinin qonşu Rusiya Qazaxıstanın strateji tərəfdaşlarından biridir.

Astana cari ildə Çin ilə də ticarət dövriyyəsinə artırmağa başlayıb. 2023-cü ilin birinci yarısının yekunlarına görə, onunla ticarət dövriyyəsi 13,6 milyard dollar təşkil edib. Bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 20,5 faiz çoxdur. Nəticədə Qazaxıstanın xarici ticarətində Çinin payı ilk dəfə olaraq Rusiyaya üstələmişdir.

Qazaxıstanın xarici siyasətində türk dünyası ilə münasibətlər xüsusi önəm kəsb edir. Qardaş Azərbaycan ilə münasibətlər isə rəsmi Astana üçün strateji əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan və qazaxlıqları türk, müsəlman xalqları ol-



maqla etnik, dini və mədəni dəyərlər baxımından bir-birinə çox yaxındırlar. Eyni zamanda hər iki dövlət Xəzəryanı ölkələr kimi ortaq su sərhədinə malikdir.

Azərbaycan Respublikası ilə Qazaxıstan Respublikası arasında diplomatik əlaqələr 1992-ci il avqustun 30-da yaradılıb. 1993-cü ilin yanvarında Qazaxıstanın Azərbaycanda, 2004-cü ilin martında isə Azərbaycanın bu ölkədə səfirlikləri fəaliyyətə başlayıb. 2008-ci ilin sentyabrında Azərbaycanın Qazaxıstanın Aktau şəhərində baş konsulluğu açılıb.

Həmin dövrdən başlayaraq iki ölkə arasında geniş hüquq-müqavilə bazası formalaşmışdır. İndiyədək Azərbaycan ilə Qazaxıstan arasında 134 sənəd imzalanıb.

Azərbaycan və Qazaxıstan prezidentlərinin son illər yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərləri ikitərəfli münasibətlərə müsbət təsirini göstərmişdir. Əsas Ümummilli Lider Heydər Əliyev və Nursultan Nazarbayev tərəfindən qoyulmuş Azərbaycan-Qazaxıstan münasibətləri bu gün Prezident İlham Əliyev və Prezident Kasım-Jomart Tokayev tərəfindən uğurla və inamla davam etdirilir.

2022-ci il avqustun 24-də Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Kasım-Jomart Tokayev ölkəmizə rəsmi səfər etmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Qazaxıstanı cavab səfəri 2022-ci il oktyabrın 13-14-də olmuşdur. Dövlətimizin başçısı bu səfər çərçivəsində Asiyada Qarşılıqlı Fəaliyyət və Etimad Tədbirləri üzrə Müşavirənin VI Zirvə Toplantısında, həmçinin MDB Dövlət Başçıları Şurasının iclasında iştirak etmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 2023-cü il aprelin 10-da Qazaxıstanı səfəri böyük əhəmiyyətə malikdir. Səfər gedişində imzalanmış sənədlər də bunu təsdiq edir. Qazaxıstan və Azərbaycan prezidentləri Kasım-Jomart Tokayev və İlham Əliyev Astanada siyasi münasibətlərlə yanaşı, qarşılıqlı ticari-iqtisadi, nəqliyyat, tranzit və humanitar əməkdaşlıq məsələlərini müzakirə edib və müvafiq sənədləri imzalayıblar. Ölkə başçımızın səfəri çərçivəsində humanitar sahədə əməkdaşlığın gücləndirilməsi xüsusi vurğulanmış, Ali Dövlətlərarası Şuranın yaradılması barədə razılaşma əldə edilmişdir.

Həmçinin iki ölkə arasında əməkdaşlıq ikitərəfli formatla yanaşı, hazırda çoxtərəfli səviyyədə də, xüsusilə Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində uğurla davam etdirilir. Ölkələrimiz BMT, ATƏT, Avrasiya Tərəfdaşlıq Şurası, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Türkdillil Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurası, Beynəlxalq Türk Akademiyası, Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu, TÜRKPA, TÜRKSOY kimi beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində də əməkdaşlıq edirlər.

Siyasi münasibətlərin müsbət məcrada inkışafı qarşılıqlı iqtisadi əməkdaşlığın da güclənməsinə təkan verir. Ötən il iki ölkə arasında ticarət dövriyyəsinin həcmi 40 faiz artaraq 450 milyon dolları ötürmüşdür. Cari ilin ilk altı ayına nəzər salanda görürük ki, bu rəqəm 300 milyon dollara yaxın olmuşdur.

Qardaş Qazaxıstan eyni zamanda Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərində həyata keçirilən bərpa və yenidənqurma işlərində yaxından iştirak edir. Füzuli şəhərində Qazaxıstan hökumət tərəfindən Kurmanqazi adına Yaradıcılıq İnkişafı Mərkəzi inşa edilir.

Qarşılıqlı sərmayə qoyuluşları iki ölkə arasında artıq bir onəne halını almışdır. Ölkəmizdə Qazaxıstan investisiyalı 182 kommersiya qurumu (sənaye, kənd təsərrüfatı, tikinti, nəqliyyat, ticarət, xidmət) qeydiyyatdadır. Qazaxıstanda mindən çox Azərbaycan kapitalı ilə fəaliyyət göstərən şirkət mövcuddur.

Qazaxıstandan Azərbaycana iqtisadiyyatına 102,2 milyon dollar, Azərbaycandan Qazaxıstan iqtisadiyyatına isə 205,2 milyon dollar sərmayə qoyulub. 2022-ci ildə iki ölkə arasında ticarət dövriyyəsi 598,47 milyon dollar təşkil etmişdir. Azərbaycanın xarici ticarət sahəsində Qazaxıstanı ixracı 104 milyon dollar, idxalı isə 494,4 milyon dollar təşkil etmişdir. Qazaxıstan Azərbaycanın Mərkəzi Asiya ölkələrinə ixracında 56 faiz, idxalında isə 43 faizə sahibdir.

Həyatın müxtəlif sahələrində münasibətlərin inkışafı mədəni əlaqələr sahəsinə də müsbət təsir göstərmişdir. Xüsusilə hər iki qardaş türk dövlətində dünyaşöhrətli dövlət xadimlərinin adlarının əbədiləşdirilməsinə sayğı ilə yanaşılır. Belə ki, Qazaxıstan Respublikası Hökuməti yanında Onomastik Komissiyanın bu il yanvarın 17-də keçirilən iclasında Astana şəhərinin Yesil rayonunda yerləşən küçələrdən birinə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adının verilməsi barədə yekun qərar qəbul olunub. Digər tərəfdən L.N.Qümiyov adına Avrasiya Milli Universitetində fəaliyyət göstərən Heydər Əliyev adına auditoriya Azərbaycanın bu ölkədəki səfirliyi tərəfindən yenidən qurulub, son texnoloji avadanlıqlarla təchiz olunub.

Eyni zamanda hər iki ölkədə ardıcıl olaraq mədəniyyət günlərinin keçirilməsi bir onəne halını almışdır. Bu il dekabrın 2-5-də ölkəmizdə Qazaxıstan Mədəniyyəti Günləri uğurla keçirildi. Bu tədbir hər iki xalqın daha da yaxınlaşmasına geniş imkanlar açır. Tarixin hökmü ilə bir vaxtlar Qazaxıstan sürgün edilmiş və hazırda onların nəvələrinin yaşadığı bölgələr də mövcuddur. Qeyri-rəsmi məlumata görə, hazırda Qazaxıstanda üç yüz minə qədər azərbaycanlı yaşayır. Onların üçdə bir hissəsi Türkiyə vilayətində məskunlaşmışdır. Onlar bu ölkənin elm, incəsənət, kənd təsərrüfatı, biznes və digər sahələrində çalışır, ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak edirlər.

Azərbaycan Cənubi Qafqazda söz sahibi olan kimi, Qazaxıstan da Mərkəzi Asiyada söz sahibidir. Hər iki dövlət türk dünyasının güclü tərkib hissələridir. Möhkəm əminliklə vurğulamaq olar ki, tarixi İpək yolunun dirçəldilməsi, bir sıra beynəlxalq iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi hər iki dost ölkənin iqtisadi qüdrətinin daha da güclənməsinə ciddi təsir göstərəcəkdir.

*Atamoğlan MƏMMƏDLİ,
BDU-nun dosenti*